

KROG

JOSEF HORA

*Ne mislimo na to, kdaj smo se rodili.
Bil je to dan, kakršni so vsi.
Kópali so nas in zaripli smo bili
z ležišča pen, z ležišča krvi.*

*Od tega trenutka beži čas ko dete po tratah,
s koledarja list se za listom gubi.
Dekleta so mila, oklevajoča in zlata —
in z vseh postaj se žvižganje vlakov glasi.*

*Večno poslavljanje, težka bremena
pretežkih src smo dobili s seboj.
Prišle so skrbi in nam legle v ramena,
in globlji postal je glas moj in tvoj.*

*Čas odpočiva se v nas kakor starec na travi,
a mi na zakotni postaji nekje
listamo v voznem redu brljavi,
ker se oči nam počasi temné.*

*Ah ve ladje moje s srebrnopeno grivo!
Kako vas v daljavo gubim!
Le na vlak čakamo potrpežljivo,
da se povrnemo ž njim.*

(Prevedel Mile Klopčič.)

STOPINJE

KAREL NOVÝ

Tu, kjer se v gozdnatih valovih končuje severno Taborsko, kjer prehaja molčinsko in janovsko hribovje v gričevje benešovskega okraja in se nato razgrinja preko Struhařova, Okrouhlic in Mrača k reki Sazavi, k Cerčanskemu holmu, tukaj nekje leži Pozov. Gnezdo v vetru, vas s kovačnico in majhno opekarno, kopica kmetskih poslopij. Grunti za nekaj desetih ljudi — preostali morajo brez usmiljenja stran, dečki v težake ali v nauk, dekleta v službo. Doli v ravnino in po svetu.

Spodaj je že blato, tu pa se drži še sneg. Štirinajst dni je tu zima prej in tri tedne pozneje spomlad, ravno tako kot na drugi strani za benešovsko kotlino, na mzihořskih vrhovih, na kamenitih pobočjih Koznic, Ostředka in Rousinova.

Zakaj so se Pozovčani naselili ravno tukaj? Zakaj niso stopili za sto metrov naprej, zakaj niso zlezli za hrib? Vprašajmo se, čemu so se drugi nastanili v Moklinah ali v Leči, na Kopaninah ali v Hudlazih? Lovski nagon je prignal človeški rod sem in ostal je tu tudi potem, ko

so izginili stari življenjski pogoji, ko se je življenje primitiva spremenilo in v temeljih menjalo.

Temni se, počasi se spušča na zemljo večer, srp meseca visi v ozeb-lem toplu nad mlako ribnika. Moj tovariš Antonin Straka stopa s težkim korakom preko širokega dvorišča zapirat vrata svoje posesti. Dragi Antonin, trdno zapri, prav trdno, ne pred tatovi, ne pred vandravci: pred svetom zapri, da ne pojde sem za menoj!

Zapah je prijel, varen sem.

Gledam zvezde in čutim surovi vonj gozdov.

— Antonin, kličem.

Bil je še v hlevu pri živini.

— Kaj bi rad? sprašuje. Njegov glas prihaja k meni naravnost preko sklizkega tlaka dvorišča skupaj z njegovim korakom. Toliko gotovosti je v njegovem početju, odkod jo jemlje? Kako mu ne bi zavidal!

— No? pravi in se smehlja.

Toda ničesar nisem hotel, samo poklicati njegovo drago ime. Pa vendar, kaj se ve, morda sem mu hotel odkriti svoje začudenje nad to temo, ki me je obdala, nad čarom meseca in ljubkim sijem zvezd, nad dehtenjem, nad novim in neznanim dehtenjem mokrih in zasneženih gozdov.

Antonin molči, slišim samo njegovo dihanje. Smehlja se. Kakor zvok je in poleg mene stoji kakor drevo, trdno in na široko, in jaz sem samo njegova senca.

Čudno je to. Neznani svet me obdaja, skrivnosten in neskončno tih.

»Lahko noč!« želi in gre spat, meni se pa hoče še čuti — naš dan, Antonin, se vendar neha šele po treh, štirih urah, naš dan tam v Pragi!

Rad bi prisluškoval noči. Dihanje živine uhaja skozi zidove hleva hkrati z vonjem in toploto mrve. In to speče življenje staja krepiti vtis tišine in samote.

Že davno nisem bil tako sam.

Kakor bi se teža neba z neizmernimi množicami zvezd položila na hrbte trdnih pozovskih vrhov. Kje je zemlja in kje je nebo?

Gozdovi molče, toda jaz jih čutim, kako krčevito se drže pobočij s sneženimi plazovi, z zamrznjenimi studenci in z jeceljajočimi grli ptičev, s čipkami ivja, v katerih je zmrznilo opoldansko dihanje izparevajočega mahu. Molčijo gozdovi, cesta in steze, drevesa na vrtovih: po grebenih pošastnih vaških streh in po razpadajočem zidovju ograj veje samo čas.

O, puščica, padajoča iz večnega obraza vseмирne ure!

Šele sedaj slišim mirno dihanje otrok, uspavanih v starih zibelkah, mirni ritem materinskih src in težko oddihovanje možakov. Velika tišina izbe, nasičena z vonjem črnega kruha in s pótnim smradom. Na pragih poslopij se tišče prezebli angeli, stražarji spanja, duše rodov, ki so čudežno zdržale od postanka sveta do te trde, bleščeče, krasne februarske noči.

Šele sedaj vidim tisto strašno krivuljo vseh nas, v tem trenutku zavzetja vseh stvari in pomiritve zemeljske skorje: nitka krvi polzi tako slabo, da bi jo lahko pretrgal metulj s sapico svojega krila. Rdeča strugica se preriva naprej skozi usedline skal in vekov; tako rahla, da jo

lahko drozg s kljunčkom pretrga kakor deževnika. Zakaj je ni pretrgal? Kakšen čudež je v tem?

Ljudsko gnezdo spi, tako neznatno je v povodnji nebeškega svita; spi in ne preišljuje.

Molče gozdovi, molče vedra v vodnjakih nad temino in globino svojih voda.

Na polnoč gre, za uro se bo zganil petelin v svojem prebivališču in zapel, angeli bodo odstopili od naših pragov, kajti življenje bo začelo in dan, rodovom ne bo treba stražarjev, človek se očuva sam.

Zdi se mi, da padam v modre valove. Kako tekne spanje, brat smrti, na široki kmetski postelji, priči tolikih spočetij in koncev generacij. Koliko sladostrastnih vzdihov in bridkih odpiranj oči je doživela ta izba, v kateri sem le za nekaj trenutkov gost.

Vse molči. Kmetske stvari so tako skope z besedami. Vsi smo tihi. Ne, jaz ne sprašujem.

Jutro je že!

Oslepljivo bel odsev sonca in snega brzi po stenah. Kako diši zrak!

Otroci se igrajo na vasi in krog ribjega očesa luže. Vodnjaki škrip-ljejo in iz dimnikov se vali v sonce siv dim. Na drdrajočem vozičku se peljejo po cesti od gozda mesarji. Kašča diši po zrnju in smrdi po miših, iz hleva buči mukanje krav in ovčarski pes poskuša pretrgati verigo, da bi skočil name kakor na vsiljivca, kar sem tudi res tukaj. Samo on ima instinkt. Zares, kaj tu iščem — človek iz mesta! Intelektualec!

Sprašujem se o tem, ko hodim po gozdu.

Ko bi bil čas lova, bi nosil puško na rami, ki bi mi pripomogla k ugledu in pojasnila moje bivanje tu in mojo pot.

Kaj hočem tu? Mar vem?

V sipkem snegu ostajajo za menoj stopinje...

Kam sem namenjen?

Z vršičev borovja se jezno dvigajo vrane.

Na osojniku pod borovo hosto se grejejo jerebice, zmotil sem jih v družinski idili. In parček srn, tako redkih v tem času tu, je z groznim strahom izginil v grmovju.

Seveda! Človek je sovražnik vsega živega!

Doli pri potoku med dvema hostama sem srečal dekle. Kako se je preplašila! Ko bi samo neprevidno koračil proti njej, gotovo bi vzkriknila in zbežala v smrtnem strahu, kakor prejle tiste srne!

Ženske se ne boje zastonj gozdov in moških, ki jih srečujejo v njih. Prav posebej ne v teh osamelih krajih, kjer so še vedno kamenite priče taborjenja Torstensenovih čet švedske vojske, ki se je vlekla k Jankovu. Mrtvaška groza iz dobe tridesetletne morije je stoletja ostala živa v žilah naših žensk in še doslej ni bila izkoreninjena.

Mogoče je bežala — kakor tisto dekle pred menoj — pred tri sto leti njena prababica pred taboriščnim ognjem, v čigar bližino je zablodila na poti s tlake.

Kdo ve? Zgodovina tistih, ki so najbolj trpeli, ni bila nikoli pisana. Sliši se pokanje sekir in kosmiči govorice se vlečejo med drevesi kot

redok dim. Pokanje stresa hosto in je podobno oddaljenemu streljanju topov, kakršno smo poslušali pri Šabcu, v Karpatih in na piavski fronti, pri Verdunu in v Yprih, ki je krčilo gozdove in razbijalo skale ter pobijalo regimente armad vsega sveta.

Vse človeške generacije so šle skozi krvave krste, bitke in borbe.

Prijetna je zavest, da se vrši tale borba le za topel kotiček, v katerem se bo grela družina, pekel kruh, gos ali odojek.

S soncem med drevesi se iskri čas. Opažam, kako se krčijo sence.

Udarci so prenehali, tišina je, samo drsanje mojih korakov je čuti in vodo pod snegom.

Stopil sem iz gozda in obstal nad pecinovsko pristavo, nad ruševinami ovčje staje, nad prastaro vasjo svojega rodu, ki se tišči pod hribom. Naš rod se je naselil tu doli, najbrž je bila družina živinorejcev in poljedelcev.

In zdaj sem razumel, kaj hočem tu, kam so merile moje stopinje, ki sem jih, kot se je zdelo, zastonj in odveč gazil, ker so bile brez cilja.

Razumel sem v hipu kot vernik, ki ga je obšlo navdihnjenje:

Vse življenje so stopinje na prvi pogled zastonj in brez cilja, koraki in sledovi v snegu, sipkem in tajajočem se v soncu in pod udarci vetra. Korake, ki se nam zdijo odveč, vodi v resnici zakon našega nagona, red usode, ki jih veže v trden krog, iz katerega so se izločili samo izgubljeni.

Povsod tod so križem kražem hodili moji predniki, praočetje in pramatere, nosili svoje veselje in gorje, bedo in obup, telo in dušo, sanje, srce in spol in možgane, svoje dobro in zlo, žejo in lakoto, svojo ske-sanost, pokoro in upor, temo in luč, ljubezen in vero življenja.

Majcen potoček krvi, izvireček moje biti se je tresel tu v podzavesti, drhte se poganjal navzgor in tekel.

Nebrižen mestni človek? Nikakor ne! Ne čutim se tukaj tujca! Izpod snega mi govorita zemlja in kamenje . . . bela in zelena tišina se je sesula, pobočja in gozd besedujejo v razumljivi, prijateljski govorici.

Nisem več sam! Z menoj hodi droban možiček, moj ded, ki je pred pol stoletjem spreperel na benešovskem pokopališču, in z njim koščen možak v kožni suknji, gladko obrit tlačan tloskofske graščine, moj praded Matija in pradedov oče Mikulašenec, član jokajočih bratov, ki so se shajali tu doli v Pecimovu sedemkrat na leto, da bi se okrepili v prečistem življenju, ki je zapovedovalo, da se ne sme moriti niti jagenčkov, niti kokoši, ničesar živega.

Je izumrla zabloda Mikulašenskih z njim, ali s kom?

Zabloda: mir vsega sveta, mir vseh živih!

Izumrla je, toda vnovič oživila. Umira in se vsak dan vnovič rodi. Veliki sen!

Šepet postav me spremlja. Ustavljajo se, prijateljsko se mi smehljajo in me obstopajo. Tu sem v krogu rodnih ljudi.

Toda že gasnejo, izgubljajo se in pretakajo v mojo stopinjo, v nezatne, izginjajoče stopinje . . .

Res, sam sem.

Na Hurki stojim, kjer je bila še pred dvajsetimi leti hosta. Danes je na njej polje, hribček nad gozdovi.

Zopet se oziram na pokrajino.

Tu je še sneg, spodaj pa se že oglašča pomlad; skozi vsako luknjico in razpoklino zemlje, skozi vsak grmič in drevo se naglo in divje žene na površino. Slišim jo, kako zveni v prosti harmoniki in v sladkih goslih.

Slišim in vidim. V toliko gnezd vidim odtod!

Nova pokolenja prihajajo iz hiš, oči se jim blešče pod soncem, ki se je tako nepričakovano prignalo sem.

Čutim dih tisočletja, ki je velo nad to izpremetano, raskavo in žilasto, kamenito in rodovitno zemljo!

Kako ogromna vrsta generacij se je tu mučila, trudila in veselila. Prah brezštevilnih kosti naših praočetrov, delavcev in bajtarjev, težakov in kmetičev, brezštevilnih kosti naših pramater se je pomešal z orno zemljo, ki nam pokorno daje kruh.

Kako neizmeren sprevod pokolenj se je razvil do naših dni!

Tu so se izvrstili milijoni delovnih rok kakor povsod v Evropi; toda ker smo se ravno tu rodili in ne v drugih krajih, smo najmočnejše zvezani s pokrajino, ki jo čuva Mezihorski holm, Stražnja gora in Blanik!

Veter šumi in škrjanček poje...

Iz rokopisa prevedel O t o n B e r k o p e c.

NOČNI GOST

JOSEF HORA

*Pri peči toplo, v kotih mraz,
kot pač povsod v samoti taki,
kot pač povsod, kjer so bogú
pri srcu taki siromaki.*

*Mož Jožef k ženi je prišel
iz mesta, po tednu dela,
in truden klecnil je na stol.
Marija culo mu je vzela.*

*Bi rekla mu, da se je bala,
da mu zamet bo pot zastavil,
da videla je dvakrat v snu,
kako je s stavbe strmoglavil.*

*Bi rekla mu, da je lepo,
ko je za božič pri družini,
kako brez njega je pustó,
da dolge so noči v temini.*

*V košari spi otrok — in le na njem
se Jožefov pogled ustavi.
Molči — pozabil je na sen
o njej, ki ljubi ga v daljavi.*